

Néhány szempont a hitoktatáshoz.

(Különös tekintettel az I. II. elemi osztály hitoktatására.)

IV. Befejező közlemény.

6. Az eszközök. A hitoktatás eszközeit két csoportra osztjuk: 1. lelki, 2. anyagi eszközökre.

A gyermeknek a hittanórán mindig éreznie kell, hogy az egészen más, mint a rendes tantárgyak órái. Ha a rendes tanulóórákat a hétköznapihoz hasonlítjuk, akkor a hittanórának vasárnapnak, a gyermekistentiszteletnek pedig ünnepnapnak kell lennie. A hitoktatás első lelki eszköze a vallásos hangulat, aminek, mint a levegőnek, be kell töltenie a tantermet. Ezt a hitoktató méltóságos magatartásával és mélységű vallásosságával teremtheti meg. A hitoktató részére is élménnyé kell lennie minden órának, neki is épülnie kell a gyermekekkel együtt. Ezt halálosan komolyan kell venni, mert a gyermek megérzi és felismeri az ál hangulatot és érzelmet s ha ez megtörténhetik, akkor a hitoktató tekintélyének örökre vége van.

Pedig a tekintély, a hitoktatás másik fontos eszköze. A 7—9 éves gyermek lelki berendezésénél fogva tiszteli és megbecsüli a tekintélyt. Az apán, tanítón és a hitoktatón keresztül jut el a mennyei Atyához. Nem a büszkeség és gőg teszi az embert tekintéllyé, hanem a szerető és méltóságteljesen leereszkedő lélek. A hitoktatóban az a szeretet és méltóság kell, hogy meglegyen, ami Jézusban volt, amikor leereszkedett a kisdedekhez mondván: „Engedjétek hozzám jönni a gyermekeket és ne tiltsátok el őket; mert ilyeneké az Istennek országa.“ Márk. 10. 14.

Minden történést, minden pillanatot a vallás-erkölcsi szellem örömporáival kell behinteni, hogy a gyermekben ez a szent örömmel teljes légkör váltszon ki, vagy indítson vallásos élményt. Tehát áhitatos énekkel és imával kell kezdeni az órát. A fegyelmet egész órára megteremthetjük egy ilyen kijelentéssel: „Most a jó Istennel fogunk beszélni, ilyenkor senkisésem mozog, hanem szíve mélyén

a mennyei Atyára gondol.“ Ilyen kijelentést természetesen akkor tehetünk, ha már elvezettük az Atyához gyermekeinket. Mindez külsőséges dolognak látszik, de jelentőségét mégsem szabad lekicsinyelni, mert igaz Niebergall azon állítása: „Ha forma a szellemből ered, úgy a forma is újra szellemmé válhatik.“

Az intuíció, a gyermek lelki világába való beleélés is figyelemre méltó lelki eszköz. Hogy mennyi óvatosságra és tapintatra van szükség a hitoktatásnál, arra rávezet a gyermek egyénisége. Némely gyermek szívében oly mély tisztelet él a szentséges iránt, hogy nem beszél szívesen róla, nem imádkozik mások előtt, mert az idegeneknek szívébe való tekintése által lelke drága kincsét profánizálva érzi. Más gyermek a külsőségekben, formában képmutatást lát és gyűlöli, kigunyolja azt. Viszont van olyan gyermek is, aki csupán kényelemből, lustaságból végzi a vallásos élet külső cselekedeteit, hogy egyéniségének ne legyen dolga vele. De azután nem törődik velük, életében semmiféle súlyt, vagy fontosságot nem tulajdonít nekik. Finom érzék és intuíció kell ahoz, hogy a hitoktató mindent észrevegyen és minden vadvizet szabályozott mederbe tereljen. Igen ajánlatos lenne a gyermekekről lelki személylapot vezetni, ennek segítségével vezetheti a hitoktató legsikeresebben az Atya világába növendékeit.

A hitoktatást határtalan szeretettel kell végezni. Érezze a gyermek, hogy atyai jóságú vezére áll előtte, akihez bizalommal lehet, aki megérti őt és jóságával minden pillanatban mellette van. A családi élet melegét kell a hittan órára vinni. Aki nem szereti természetes ösztönnel a gyermeket, az ne legyen hitoktató. Az ilyen ember, ha szolgálni akar egyházának, fájának és a jövő nemzedéknek, hagyja el a hitoktatói pályát. De a szeretetnek sohasem szabad édeskés mézes-mázosságba tévednie. Nem szabad pajtáskodni, mert könnyen elvész a hitoktató tekintélye. Nem szabad a gyermeket minden ok nélkül cirogatni, vagy öbe venni. Hitoktató és tanuló között legyen mindig bizonyos távolság, mert a gyermeki szív távolról is biztosan fogja a szeretet hullámain.

A fegyelem nélkülözhetetlen eszköze minden oktatásnak. De nincs szükség botra! A hitoktató szeme a legjobb fegyelmező eszköz. De még ennél is jobb a hitoktató azon művészete, mellyel leköti a gyermek érdeklődését s munkába állítja minden tagját és idegszálát, hogy ne legyen ideje mást gondolni, érezni és tenni, mint amit a hitoktató akar. Ne feledje a hitoktató sohasem, hogy ő nem kényur, hanem Isten követe és az evangélium

szócsöve. A fegyelmezésnél csak különös szükség esetén szerepel-
en a megszólítás és legvégső esetben a kiállítás, térdepeltetés,
esetleg az óráról való kiközösítés.

A hitoktatás lelki eszközeként megemlítem a közszellemet.
Erkölcsi szempontból a vallás-erkölcsi oktatásnak az a legmagaga-
sasabb rendű célja, hogy az iskolában, az osztályban olyan köz-
szellemet alakítson, mely az erkölcsi értékek legmagasabb rendű
megnyilatkozásával bír. A közszellemnek óriási erkölcsi nevelő
ereje van, mert a tanuló érzi, hogy körülveszi, mint a levegő és
árnyék, mint az árnyék. Cselekedeteit, aszerint szabályozza és egész
életén keresztül aszerint fog sáfárkodni. A hitoktató és tanító finom
érzéke, gyöngéd tapintata tudja csak életre hívni ezt a hatalmas
erőt. A saját erkölcsi világának szabályait az iskolai élet minden
pró-cseprő megnyilatkozásánál kell a gyermek szívébe oltania,
hogy végül azt tapasztalhatta: az osztály ez a megfoghatatlan
valami úgy itél, mint ő maga.¹

Az anyagi eszközöket röviden tárgyaljuk, mert azok a nevelő
erő munkájától függetlenül legtöbbször adva vannak.

Fontos eszköz a vezérkönyv, melyben a lélektan és pedagógia
eredményei szerint van feldolgozva részletesen a tananyag. A jó
vezérkönyv, melyben kitűnő illusztrációk találhatók. A szemléltető
képek. Ezeknek nagy művészek alkotásairól készülő reprodukciók-
ak kell lenniök. Jutalmazásra alkalmas kis bibliai képek sokszor
erkentőleg hatnak a gyermekekre.

A gyermekistentisztelekkel kapcsolatban bevezettük a bizony-
ágtevőt a növendékeinknél. Ez rajzzal díszített papíroslap, melyen
a gyermek nevén kívül egy ige olvasható. Belül két nagybetű
van: I. É. A két betű azt jelenti: Istenem, Érted. Minden isten-
sztelet végén az énekesvezér egy csillagot tűt a nagybetűk száraira,
mely csillag közepén szintén ott van az I. É. A gyermek ezzel
bizonyosságot, hogy ő cselekszik valamit Istenért. Ne tulajdo-
ítsunk nagy jelentőséget a bizonyágtevőnek, de arra mindenesetre
igen jó, hogy vonzza a gyermekeket a templomba. Nálunk a részt-
evők száma 60-ról 170-re emelkedett a bizonyágtevő bevezetése
által. Eljött a gyermek s megfogtuk a lelkét Isten számára. Meg-
zületett a nevelhetés szent alkalmá.

¹ Dobai I.: Népünk vallás-erkölcsi és gazdasági életének szilárdítása.
I. I. Első díjat nyert pályamunka. 1930.

Nélkülözhetetlen eszköz a hittanírka is, melybe rajzol és ír a gyermek. Tevékeny munkát végez általa.

További felsorolás felesleges, mert a szükséglet szerint a hitoktató mindig megtalálja a legalkalmasabb taneszközt.

Befejezésül csak annyit említünk, hogy a kitűzött nevelői hármasság célhoz a lelkiélet sajátos útjain igyekeztünk eljutni, ezt az utat ajánljuk minden nevelőnek, mert hisszük, hogy ezen el is éri a legértékesebb eredményt.

A nevelési cél harmadik tényezőjével, mely szerint az egyént képesíteni kell arra, hogy lelkének értékeit az utódai számára kötelességszerűen átadja, e helyen nem foglalkozunk, mert ezt a feladatot az ifjúság- és felnőttek nevelésénél lehet majd előtérbe helyezni. Mi mindig a 7—9 éves gyermek nevelését tartottuk szemünk előtt s ehez a munkához kívántunk néhány vezérlő szempontot ismertetni. Végül hangsúlyozzuk, hogy a vallásos nevelés főelve a vallásos élményébresztés. Az élmény határait tágítva, a lélekben fokról-fokra ki kell domborítani a vallás-erkölcsi értéket s azok öntudatos hordozóivá kell tenni a gyermeket, mert az érték öntudatos bírása által lehet az egyén a keresztény közösség aktív munkásává, istenországának céltudatos építőjévé.¹

Dobai István.

¹ A szövegben említett forrásmunkákon kívül a következő műveket használtam: E. Müller: Die Frömmigkeit des Kindes. 1925. — E. Gfennigsdorf: Wie lehren wir Evangelium. 1921. — Gh. Teilzer: Die geistige Entwicklung des Kindes. 1922. — O. Zuckschwerdt: Das Alltagsleben des Kindes. 1926. — G. Svaue: Die neuen Methoden der Religionspsychologie. 1922. — R. Kabisch: Wie lehren wir Religion? 1913.

Az isten szó ősjelentése.

Hogy a keresztény vallás felvétele előtt a magyarságnak milyen vallásos felfogása volt, ma nehéz eldönteni. A fennmaradt kevés adat miatt e téren csak tapogatózunk anélkül, hogy bármely tekintetben megdönthetetlenül bizonyosat mondhatnánk. E téren némi világosságot a köznép nyelvében fennmaradt különböző szó-lásmódok deríthetnek, másfelől pedig vallásos fogalmat jelentő eredeti szavainknak vizsgálata s eredeti, ősi jelentésének megfejtése az ősmagyarokéhoz hasonló nomád, vagy félnomád életet élő ázsiai mongol-fajta, turáni népek hasonló fogalmat kifejező szavaival való összehasonlítás alapján. Az összehasonlító vallás-tudomány is nagy szolgálatot tehet e tekintetben, ha fel tud tárni olyan gondolatokat, hitregéket, melyek fennmaradtak változatlan viszonyok között élő népek tudatában, míg más, rokonfajtájú nép emlékezetében teljesen elmosódtak a megváltozott életkörülmények következtében.

Vallásos fogalmat jelentő szavaink között legfontosabb az *isten* szó már csak azért is, mert legrégebb nyelvemlékünkben, a Halotti Beszédben is többször előfordul teljesen a ma használt alakjában. Minthogy a Halotti Beszéd a 13-ik században íródott, feltehető, hogy amint nem változott e szónak alakja az azóta eltelt hétszáz esztendő alatt, épen úgy nem változott a honfoglalástól a Beszéd keletkezéséig eltelt négyszáz esztendő alatt sem, tehát megvolt a kereszténységre még át nem tért magyarságnak szókincsében is a ma használt alakjában annak a fogalomnak a jelölésére, amit ma jelöl.

Müller Miksa nyelvészeti-mitológiai kutatásai óta tudjuk, hogy minden istennév eredetileg, valamely elvont fogalomnak érzéki, szemléltető formában való kifejezése volt azért, mert a kulturális fejlődés régebbi fokozatain a nyelv fejletlensége miatt nem mindig volt megfelelő szó elvont fogalmaknak a megjelölésére. Így a *Jupiter* szó ősi szanszkrit alakja, a *Dyaus-pitar* azt jelenti, hogy